

DOI: 10.32347/2786-7269.2024.10.174-179

УДК 725.56

д.арх., професор **Товбич В.В.**,
tovbych@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4794-4944,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПРОЕКТУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ БУДІВЕЛЬ ТА СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЛЮДЕЙ ЛІТНЬОГО ВІКУ

Розглянуто основні принципи та підходи до проектування рекреаційних будівель та середовища для людей похилого віку. Оскільки старіння населення є актуальною проблемою в багатьох країнах, включаючи Україну, важливим аспектом є створення комфортних, безпечних та доступних умов для життя, відпочинку та соціалізації цієї категорії населення. Визначено ключові потреби людей похилого віку, такі як фізична доступність, безпека, комфорт, медичне обслуговування та можливості для соціальної активності. Окремо розглянуто архітектурні та конструктивні рішення, що забезпечують безбар'єрність і функціональність, а також екологічні та енергоефективні підходи у проектуванні. В той же час звертається увага на універсальність будівель і середовища і для людей нормального фізичного стану. По аналогії з поняттям універсальний дизайн запропоновано поняття і терміни універсальна архітектура і універсальне архітектурне середовище. У висновку підкреслюється важливість створення таких об'єктів для поліпшення якості життя людей похилого віку та забезпечення їхнього благополуччя в умовах старіння населення.

Ключові слова: архітектурне проектування; люди літнього віку; старіння населення; рекреаційні будівлі; соціалізація; заклади соціального захисту; універсальна архітектура.

Постановка проблеми. Старіння населення є глобальною тенденцією, що вимагає нових підходів у різних сферах життя, зокрема в архітектурі. Згідно з прогнозами, до 2050 року частка людей старше 60 років становитиме понад 22% населення світу. Це ставить перед суспільством завдання створення середовища, яке б сприяло комфортному і активному життю літніх людей. Потреби цієї групи населення часто ігноруються або не акцентуються, що призводить до проблем з доступом до житлових, медичних і соціальних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження в сфері архітектури для людей похилого віку підкреслюють важливість адаптації середовища до потреб літніх людей. У публікаціях фахівців з архітектури часто згадуються успішні приклади проектів, які включають зелені зони та соціальні

простори, що сприяють активному способу життя літніх людей. Крім того, важливими є питання планування та проектування міських житлових районів, зокрема в контексті використання українських нормативних актів з проектування закладів соціального захисту населення, планування та забудови територій, інклюзивності будівель і споруд, закладів охорони здоров'я, фізкультури і спорту, культури і дозвілля, а також харчування. Дисертації (Красножон Т.Ю., Малашенкова В.О., Прокопенко О.В., Творонович І.О.), наукові публікації Куцевича В.В., Чалої О.А., Чжао Хунцзюаня та інших дослідників.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є вивчення архітектурних принципів, які забезпечують комфорт і безпеку людей похилого віку, а також аналіз існуючих моделей і проектів, що сприяють їхньому соціальному включенню та психоемоційному благополуччю. Дослідження також має на меті виявити первинні рекомендації для архітекторів і міських планувальників щодо створення адаптованих і дружніх до літніх людей середовищ.

Основна частина. Доступність є ключовим аспектом у проектуванні будівель для людей похилого віку. Системи безбар'єрного доступу, включаючи пандуси, ліфти та зручні сходи, є обов'язковими. Також важливо враховувати навігаційні елементи, такі як інформаційні знаки, що полегшують орієнтацію в просторі.

Безпека в будівлях для літніх людей включає не лише фізичні аспекти, такі як протипожежні системи, але й психологічні, які забезпечують відчуття комфорту. Наявність охорони, відеоспостереження та системи тривоги можуть значно підвищити відчуття безпеки у мешканців.

В той же час важливим психологічним елементом мають стати універсальність рішень по відношенню як до літніх людей із різним рівнем інклюзивності життя так і звичайних, інклюзивно не обмежених людей. Тобто всі додаткові можливості і функції мають бути збережені, але вони не мають бути показово акцентовані в архітектурних рішеннях. Це має виглядати «як звичайно». Починаючи від назви будівлі чи комплексу, зазвичай якась романтична або літературна назва, де не мають бути присутніми слова: - літній вік, старість, обмежені можливості та інше. А мають бути звичаї, функції, зони, благоустрій до яких звикли люди «в іншому житті», Якщо поряд, а це рекомендується, проживають родичі або люди іншого покоління вони не мають відчувати, бачити, чути ці елементи інклюзивності, які характерні для будівель і середовища для людей літнього віку. В дизайні цей рівень має назву універсальний дизайн, тоб то дизайн для різних груп населення. Не певні, що пропонуємо це перші, але по аналогії з універсальним дизайном, пропонуємо

поняття і терміни – універсальна архітектура та універсальне архітектурне середовище.

Трохи про середовище (універсальне архітектурне середовище). Якщо інклюзивність будівель, в певній мірі, у нас уже увійшла в нормативні документи і стала обов'язковим елементом архітектурних проєктів, то з універсальним архітектурним середовищем в Україні ще не все впорядковано. Є окремі публікації, започатковані наукові роботи, але закінчений нормативний документ відсутній. І це «вільне поле» для дослідників.

Соціальна інтеграція є важливою для підтримання активного способу життя літніх людей. Архітектурні рішення, що включають спільні зони для відпочинку, заняття мистецтвом і фізичною активністю, стимулюють соціальні зв'язки. Організація культурних заходів сприяє залученню літніх людей до активного життя.

Природне освітлення і хороша вентиляція позитивно впливають на психоемоційний стан. Проектування вікон, що виходять на сонячну сторону, та зелені зони на території будівлі допомагають літнім людям зберігати енергію і хороше самопочуття.

Багато країн реалізують успішні проєкти, що демонструють, як архітектура може позитивно вплинути на життя літніх людей. Наприклад, у Швеції реалізовано концепцію "життя в спільноті", яка передбачає спільне проживання літніх людей і молоді. У Норвегії збудували комплекс, що поєднує медичні установи, житло та зони для відпочинку, що сприяє інтеграції літніх людей у соціальне життя.

Висновок. Проектування архітектури для людей похилого віку є важливим кроком у створенні суспільства, що цінує своїх старших громадян. Врахування фізичних, соціальних та психологічних потреб літніх людей у процесі проектування дозволить створити комфортне і безпечне середовище. Спільні зусилля архітекторів, урядів і громад можуть забезпечити високу якість життя для всіх поколінь, сприяючи розвитку більш гармонійного суспільства. Тільки через активну участь літніх людей у житті громади можна досягти справжньої соціальної інтеграції та добробуту.

Список джерел

1. ДБН В.2.2-18:2007. Будинки і споруди соціального захисту населення, Київ: Мінбуд України, 2007. 38 с.
2. ДБН Б.2-2-12:2019. Планування та забудова територій. Київ: Мінрегіон України, 2019, 177 с.
3. ДБН В.2.2-15-2019 "Житлові будинки. Основні положення".
4. ДБН В. 2.2. – 25: 2009. Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства). Київ, Мінрегіон України. 2010. 55 с.

5. ДБН В. 2.2 –II – 2002. Підприємства побутового обслуговування. Київ: Держкомбудівн., архітектура житлової політики України. 2002. 38 с.
6. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Київ. Мінгеріон України. 2018. 64 с.
7. ДБН В.2.2-10:2022. Заклади охорони здоров'я. Основні положення. Київ: Мінрозвитку громад та територій України, 2022. 67 с.
8. Куцевич В.В. Проектування і нормативне забезпечення будинків і споруд закладів соціального захисту населення. Будівництво України. Київ, 2007. №9 с.10.
9. Малашенкова В.О. Принципи архітектурно-планувальної організації реабілітаційних центрів для дітей з обмеженими можливостями. Автореф. дис. к. арх. 18.00.02. КНУБА. Київ, 2007. 21 с.
10. Омар Мустафа Ахмат Каламарі Особливості проектування житла для людей похилого віку та інвалідів (на прикладі країн Альшама), Автореф. дис. к. арх. 18.00.02. НУЛП, Львів, 2008. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.62.292-303>
11. Прокопенко О.В. Принципи формування професійно-трудової реабілітації інвалідів та інших маломобільних груп населення. Автореф. дис. к. арх. 18.00.02. Київ: КНУБА, 2007. 20 с.
12. Красножон Т.Ю. Принципи архітектурно-планувальної організації медично-реабілітаційних центрів полі травми. Дисертаційна робота на здобуття наук. ст. доктора філ. (PhD) зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування галузь знань 19 – Архітектура та будівництво.
13. Куцевич В.В. Альбом технічних рішень обладнання елементами безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлово-комунального призначення. Посібник з проектування. 2-ге вид. Київ: КИЇВЗНДІЕП, 2012. - 111с.
14. Куцевич В.В. Архітектура громадських будівель і споруд в Україні на початку ХХІ ст. Дослідницькі та науково-методичні праці: Українська академія мистецтва. Київ: НАОМА, 2010. Вип.17. С.259-260.
15. Куцевич В.В. Архітектурна типологія громадських будинків і споруд. Сучасні тенденції розвитку. Сучасні проблеми архітектури і містобудування. Наук.-тех. зб. КНУБА. Вип. 35. Київ, 2014. С. 376-384.
16. Куцевич В.В. Брідня Л.Ю. та ін. Нормативно-методична основа архітектурного проектування громадських будівель і споруд: навч. посібник для студентів. Київ, 2016. 112 с.
17. Куцевич В.В. Проектування архітектурного безбар'єрного середовища маломобільних груп населення. Будівництво України. Київ, 2011. №2. С. 6-18.
18. Куцевич В.В. Проектування і нормативне забезпечення будинків і споруд закладів соціального захисту населення. – Будівництво України. Київ, 2007. № 9. С. 10-13.
19. Куцевич В.В. Реформування архітектурно-методичної бази проектування об'єктів соціокультурного призначення в сучасних умовах України: автореф. дис. док. архітектури: 18.00.02. Київ. 2004.
20. Куцевич Вадим. Універсальний дизайн як основа організації архітектурного безбар'єрного середовища. Київ: Українська академія мистецтва. Дослідн.та наук. – метод. Праці. Київ: НАОМА, 2017. Вип. 26. С. 105.
21. Куцевич В.В., Брідня Л.Ю., Рогожнікова О.Є. Нормативно-методичні основи архітектурного проектування громадських будівель і споруд: навч. посібник для студ. спеціальності 7.06010201 «Архітектура будівель і споруд». Київ. 2016. Вип. 28/1-15. 110 с.
22. Чжао Хунцзюань, Куцевич В.В. Вплив соціальних передумов на формування середовища життєдіяльності людей літнього віку Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Наук. – техн. зб. Київ: КНУБА, 2024, Вип.68 С-367-379. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.68.367-379>.

23. Чжао Хунцзюань. Питання організації функціональних зон реабілітаційних центрів для людей літнього віку. Архітектурний вісник кнуба: зб. наук. праць. 2024. Вип. 29. С. 110-114. DOI:10.32347/2519-8661.202429.110-114.

24. Творонович І.О. Методичні засади формування універсального дизайну громадського простору. Дисертаційна робота на здобуття наук. ст. доктора філ. (PhD) зі спеціальності 022 «Дизайн» – галузі знань 02 «Культура і мистецтво» <https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/thesis-tvoronovych.pdf>.

Doctor of Architecture, Professor **Tovbych Valeriy**,
Kyiv National University of Construction and Architecture.

DESIGNING RECREATIONAL BUILDINGS AND ENVIRONMENT FOR THE ELDERLY

The article discusses the basic principles and approaches to the design of recreational buildings for the elderly. Since population aging is an urgent problem in many countries, including Ukraine, an important aspect is the creation of comfortable, safe and affordable conditions for living, recreation and socialization of this category of the population. The key needs of the elderly are identified, such as physical accessibility, safety, comfort, medical care, and opportunities for social activity. Architectural and constructive solutions that ensure barrier-free accessibility and functionality, as well as environmental and energy-efficient design approaches are also considered. The article emphasizes the importance of creating such facilities to improve the quality of life of the elderly and ensure their well-being in the context of an aging population.

Key words: architectural design; elderly people; population aging; recreational buildings; socialization; social protection institutions

REFERENCES

1. DBN V.2.2-18:2007. Buildings and structures for social protection of the population, Kyiv: Ministry of Construction of Ukraine, 2007. 38 c. {in Ukrainian}
2. DBN B.2-2-12:2019. Planning and development of territories. Kyiv: Ministry of Regional Development of Ukraine, 2019, 177 p. {in Ukrainian}
3. DBN B.2.2-15-2019 "Residential buildings. Main provisions".
4. DBN V.2.2.- 25: 2009. Food service enterprises (restaurant establishments). Kyiv, Ministry of Regional Development of Ukraine. 2010. 55 c. {in Ukrainian}
5. DBN V. 2.2 -II - 2002. Enterprises of consumer services. Kyiv: State Committee for Construction, Architecture and Housing Policy of Ukraine. 2002. 38 c. {in Ukrainian}
6. DBN V.2.2-40: 2018. Inclusiveness of buildings and structures. Main provisions. Kyiv. Mingerion Ukraine. 2018. 64 c. {in Ukrainian}
7. DBN V.2.2-10:2022. Health care facilities. Main provisions. Kyiv: Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine, 2022. 67 c. {in Ukrainian}
8. Kutsevych V.V. Design and regulatory support of buildings and structures of social protection institutions. Construction of Ukraine. Kyiv, 2007. №9 c.10. {in Ukrainian}

9. Malashenkova V.O. Principles of architectural and planning organization of rehabilitation centers for children with disabilities. PhD in Architecture 18.00.02. KNUBA. Kyiv, 2007. 21 c. {in Ukrainian}
10. Omar Mustafa Ahmat Kalamari Features of designing housing for the elderly and disabled (on the example of the Alsham countries), PhD thesis in architecture 18.00.02. NULP, Lviv, 2008. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.62.292-303>. {in Ukrainian}
11. Prokopenko O.V. Principles of formation of vocational and labor rehabilitation of disabled persons and other low-mobility groups. PhD thesis. 18.00.02. Kyiv: KNUBA, 2007. 20 c. {in Ukrainian}
12. Krasnozhon T.Y. Principles of architectural and planning organization of medical rehabilitation centers in the field of trauma. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the specialty 191 - Architecture and Urban Planning, branch of knowledge 19 - Architecture and Construction. {in Ukrainian}
13. Kutsevich V.V. Album of technical solutions for equipping elements of unimpeded access of people with disabilities to housing and communal facilities. Design manual. 2nd edition. Kyiv: KIEVZNDIEP, 2012. 111 pp. {in Ukrainian}
14. Kutsevych V.V. Architecture of public buildings and structures in Ukraine at the beginning of the XXI century: Ukrainian Academy of Arts. Kyiv: NAOMA, 2010. Issue 17. pp. 259-260. {in Ukrainian}
15. Kutsevych V.V. Architectural typology of public buildings and structures. Modern trends in development. Modern problems of architecture and urban planning. Scientific and technical collection of KNUBA. Issue 35. Kyiv, 2014. C. 376-384. {in Ukrainian}
16. Kutsevych V.V., Bridnia L.Y. et al. Regulatory and methodological basis for the architectural design of public buildings and structures: a textbook for students. Kyiv, 2016. 112 c. {in Ukrainian}
17. Designing an architectural barrier-free environment for low-mobility groups of the population. Construction of Ukraine. Kyiv, 2011. №2. C. 6-18. {in Ukrainian}
18. Kutsevych V.V. Design and regulatory support of buildings and structures of social protection institutions - Construction of Ukraine. Kyiv, 2007. № 9. C. 10-13. {in Ukrainian}
19. Kutsevych V.V. Reforming the architectural and methodological basis for the design of socio-cultural facilities in modern conditions of Ukraine: PhD thesis: 18.00.02. Kyiv. 2004.
20. Kutsevych Vadym. Universal design as a basis for the organisation of an architectural barrier-free environment. Kyiv: Ukrainian Academy of Arts. Research and method. Works. Kyiv: NAOMA, 2017. Issue 26. C. 105. {in Ukrainian}
21. Kutsevych V.V., Bridnia L.Y., Rogozhnikova O.E. Regulatory and methodological foundations of architectural design of public buildings and structures: a textbook for students of speciality 7.06010201 'Architecture of buildings and structures'. Kyiv. 2016. Issue 28/1-15. 110 c. {in Ukrainian}
22. Zhao Hongjuan, Kutsevych V.V. Influence of social prerequisites on the formation of the living environment of the elderly Modern problems of architecture and urban planning. Scientific and technical collection. Kyiv: KNUBA, 2024, Issue 68 P-367-379. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.68.367-379>. {in Ukrainian}
23. Zhao Hongjuan. Issues of organisation of functional zones of rehabilitation centres for the elderly. Architectural Bulletin of the Knuba: a collection of scientific papers. 2024. Issue 29. C. 110-114. DOI:10.32347/2519-8661.202429.110-114. {in Ukrainian}
24. I. Tvoronovych «Methodological principles of formation of universal design of public space» Qualification research paper (manuscript). Dissertation for the degree of Candidate of Technical Sciences. Speciality 022 – «Design». - Kyiv National University of Construction and Architecture, Ministry of Education and Science of Ukraine. Kyiv, 2024. {in Ukrainian}